

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vetere Clerico, Monacho, Clerico-Monacho, Libri Tres

Primus veterem habitum: Secundus conuictum ac disciplinam: Tertius honores ac priuilegia describit

De Clerici, Monachi Vetere Institvto. Liber Primvs - Distinctus in tres Partes. In quibus, praeter veterem eorum habitu[m], multa quoque inserta de veste veterum laicorum. Breuiterq[ue] explicata singulorum origo, & antiquitas.

Landmeter, Laurentius

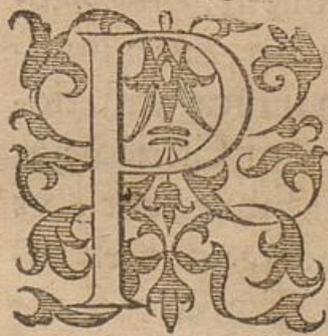
Lovanii, 1626

Reverendo in Christo Patri Ac Domino, D. Lavrentio Malcotio, S.T.L.
Cathedralis Ecclesiae Tornacensis, Decano Meritissimo, Domino Svo.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11007

REVERENDO IN CHRISTO
 PATRI AC DOMINO, D.
LAVRENTIO
MALCOTIO,
 S. T. L. CATHEDRALIS ECCLESIAE
 TORNACENSIS,
 DECANO MERITISSIMO,
 DOMINO SVO.

R. in Christo Pater & Domine,

Postquam iussu Superioris
 mei breuem Commentarium
 scripsi ad Regulam S. Augu-
 stini, quam pleraque Cleri-
 corum collegia olim ample-
 xata sunt: venit mihi in ani-
 mum, vetus Clericorum in-
 stitutum, quale erat in sui initio, ac ipsa radice,
 scrutari. Hæsi in illo conatu aliquo tempore. Vi-
 sumque est bonum aliquibus, quorum aucto-
 ritatem

* 3

ritatem

ritatem suspicio, illa, quæ de isto argumēto con-
 gesseram, publicari. Facio hoc, sed cunctabun-
 dus: ac præmitto hunc librum primum, qui est
 de vetere Personarum Ecclesiasticarum habitu:
 idque sub auspicio nominis tui. Tum quia plu-
 rima T. R. P. debeo, inter quæ & meipsum:
 tum quia in Ecclesia tuâ (si alibi) semper vide-
 re fuit priscam illam Ecclesiastici ordinis disci-
 plinam & maiestatem. Neque enim vlllo sæculo
 ibi defuerunt, qui primorum suorum Episcopo-
 rum vestigijs insisterent: in quibus esset agnos-
 cere *Superioris* Episcopi in fide sinceritatem, *Eleu-
 zherij* castitatem, ac inuictam contra hæreticos
 paganosque constantiam, *Chrasmeri* splendidam
 pietatem, *Acharij* apud viros principes auctori-
 tatem, *Eligij* zelum indefatigabilem, *Mommeli-
 ni* eruditionem, *Eunucij* sanctitatem, *Elizei* inno-
 centiam. Et quamuis Noortmannicæ vastatio-
 nis diluuium, innumera ferè tam Clericorum
 quàm Monachorum cœnobia subuerterit, vt
 nec eorum ruinas possis ostendere: non est ta-
 men passus Deus in Ecclesiâ Tornacensi tot
 futurorum luminum extingui scintillam. & licet
Fmmonem Episcopum in ipso suæ Ecclesiæ vesti-
 bulo persecutor Noortmannus occiderit, non
 sic tamen percussio Pastore dispersæ sunt oues
 gregis,

D E D I C A T O R I A . 7

gregis, quin hodie liceat dicere, sanguinem sancti illius Episcopi, plurimorum Sanctorum semen fuisse. Ex hac semente *Transmārus*. Cuius Anno 937. consilio Arnoldus senior Comes Flandriæ, superstites rabiei barbaricę reliquias cœpit colligere, multaque præclarè in Ecclesiarum tam spiritali quam materiali restauratione decrevit. Non fuerunt à decessore degeneres *Rodolphus & Balduinus* (plures hic obmitto vt brevis sim:) Illum sanctitate ac doctrinâ præclarum appellat Rodolph. an. 950. Bald. an. 1049. Demochares: hic vel eo solo argumento sanctus, quòd S. Bernardo familiaris. Secutus hos *Ratbodus*. Cuius ingressus licet de Simonia fuerit notatus, pluribus tamè præclarè gestis meruit commendari. Extat S. Bernar. ad eum epist. 339. anno 1068. Eo enim sedente & curante, restitutum monasteriũ S. Martini Tornaci, quod à Noortmannis semel dirutum, huc vique iacuerat: abolita consuetudo, quâ Comes Flandriæ Sacerdotibus, siue testatis siue intestatis, in semissem, aut, vt alij, in assem bonorum mobilium succedebat. Extat pro ea re memorabile Urbani 2. rescriptum. Roberto enim Frisio pro se adleganti longi temporis consuetudinem, *Scire debes*, inquit Pontifex, *creatorem tuum dixisse Ego sum Veritas, non usus aut consuetudo.*

Sublatus per eundem Ratbodum mos ille
meretri-

meretricius & è fornice natus, quo iuuenes sibi comam in fimbrias & cincinnos calamistrabāt. Sedata pestis sæuissīma, institutā in Festo Exaltationis S. Crucis ad Deum Deiparamque solemni supplicatione. quæ huc vsque religiosissimè durat. Non durat tamen Statua illa Deiparæ in vestibulo Ecclesiæ erecta, ad quam prostrati infirmi, quos à templo vlcerū fœtor arcebat, *Reginam misericordie*, lamentabiliter sed non inefficaciter, implorabant. Non durat, inquam. Sustulit eam impius Geusiorum furor. Nimirum non cogitarunt tunc illi impij, R. Pater, se suo sacrilegio, virtuti & gloriæ tuæ parare materiam, quando maiore religione quàm illi impietate, sublata Statuæ aliam substituiisti. Successit Ratbodo *Baldericus meritis plenus & Chronico Cameracensi illustris*. Nec degenerauit Simon, qui regiâ stirpe oriundus, sanguinis nobilitatem, maiore animi sublimitate superauit. vel hoc solo argumento magnanimus, quòd nihil Ecclesiam turbauit (poterat tamen per potentes consanguineos) sed patienter sibi Ecclesiam Tornacensem subtrahi, ac postliminio ei Episcopum restitui, tolerauit. Extat seuera eius constitutio, *Ne Canonicus Ecclesiam suam deserat: aut si deseruerit, rediens non admittatur*. Auxit liberaliter prouentus maioris
Xeno-

anno
1099.
Epitaph
Balderici
in Eccl.
Mori-
nensi.
Anno
1121.

D E D I C A T O R I A .

Xenodochij, quod S. Mariæ dicitur : ac præben-
 dæ D. Guntheri tunc Decani annexuit curam
 dicti Xenodochij. à qua, de illâ præbendâ prou-
 sus, Canonicus hospitalarius appellatur. Creuit
 sub hoc Episcopo ciuitas Tornacensis accessu
 Monasterij S. Medardi, vulgò S. Marci, sed per
 errorem. De *Anselmo*, qui primus Tornacensium
 Episcopus fuit, postquam auctoritate Apostoli-
 ca sedes illa Episcopis Nouiodunensibus adem-
 pta fuit, ac proprio cœpit gaudere Episcopo, siue
 (vt locutus est Paschalis Papa) Sacerdote Car- P. 100.
 dinali : de illo (inquam) non est necesse multa
 congerere. Sufficiat in eius laudem dixisse, quòd
 à sanctissimo Pontifice Eugenio, Romæ conse- anno
 cratus est. Nec enim nisi Sanctum, Sanctus ille 1146.
 Pontifex consecrasset. Transeo ad Episcopum
Gerardum, virum misericordie. Cuius liberalitatis par- anno
 tus est, domus Vallis Orchienfis leprosis, eorum- 1149.
 que necessitatibus destinata. Instituti in eum fi-
 nem ibi ministri vtriusque sexus, separatim ta-
 men degentes, sub religiosâ disciplinâ ; facta priùs
 sæculi & proprietatis abdicatione. Nec eo inferior
 fuit *Gualterus*. qui, ne videretur vineam Domini anno
 sibi creditam pati sterilescere, erectis decem titu- 1166.
 lis Canonicalibus, eâ tot palmitibus, quot præ-
 bendis fœcundauit. Non se continuit intra Ec-
 clesiam

* *

clesiam

8173. clesiam Tornacensem in *Everardo* successore hæc
 fecunditas, sed se etiam in Monachorū religio-
 nes transfudit; ædificato monasterio Donstano
 Ordin. Cister. in territorio Brugensi. Sequutus
 2190. hunc *Stephanus*, vir eruditione clarissimus. Docet
 hoc, quæ hodiè extant eius Epistolæ: zelum eius
 experta sunt duo illa præclara monasteria, S. Mar-
 tini & S. Amandi, in quibus disciplinam mona-
 sticam, temporum vicissitudine collapsam, resti-
 tuti curavit. Est eius opus splendidum Sacellum
 S. Vincentij, intra palatium Episcopale.

8204. Paris zeli ac vigoris Sacerdotalis *Goswinus* fuit,
 qui Stephano successit. docuit id ipsum in Fer-
 rando Comite Flandriæ, quem, nihil veritus eius
 potentiam ac spiritus regios, ob violatam Eccle-
 siam anathemate percussit. Ad *UValterum*
 Anno 8219. Maruilensem pergo. Docuit ille exemplo suo,
 quàm verum sit illud Poëtæ,

non census, nec clarum nomen avorum,

Sed probitas magnos ingeniumque facit.

Cicero
in Sal.
lust.

UValterus enim Episcopus tenuis familiæ fuit, &
 plebeia originis: sed ostendit in eo Deus, genero-
 so animo, ex quacunque conditione, per virtu-
 tem licere surgere. *Ego meis maioribus virtute praluxi*
 (dicebat ille) *ut si prius ignoti fuerint, à me accipiant ini-*
tium memoriae suæ: veriùs hoc UValterus dixerit, cui
 fatiùs

fatiùs fuit rebus per se gestis florere, quàm niti
 opinione maiorum: & sic viuere, vt ipse esset fa-
 miliae suæ nobilitatis initium & virtutis exem-
 plum. Nec poterat vir ille nisi magna facere;
 cùm, vt ipse profitetur, à tenerâ ætate in sinu Ec-
 clesiæ Tornacensis fuerit enutritus. Et refero,
 quod ei puero accidit, futuræ magnitudinis præ-
 sagium. Erat ei pater civis Tornacensis, opificio
 cerdo siue sutor veteramentarius: pius tamen
 ac in filij educatione sedulus. Curarat eum ad-
 scribi in numerum illorum Clericorum, quos
 Tornaci vocant primitiuos. Et quia Parochiæ S.
 Brixij erat, à quâ ad Ecclesiam maiorem S. Marię
 satis prolixa via est, si contigerat ob pluuiarum
 inundantiam publicos canales excreuisse, ac par-
 uulo VValtero ad Ecclesiam properanti facere
 impedimentum; consueuerat eum Pater humeris
 suis transuehere, & ad Ecclesiam vsque comitari.
 Viderat hoc frequentius pistor quid am; ac se-
 mel per risum: Quam tu bone pater (inquit) in
 filio isto laboras? An speras quandoque futurum
 Episcopum? Omninò, respondit pater. nimirum
 nesciens prophetabat. Ad hæc pistor: vbi res eue-
 nerit, ego omnem panem, sollemni cõuiuio Epis-
 copali necessarium, de meo spondeo. Non fue-
 runt hæc vana. nam & pater filium Episcopum
 habuit,

habuit, & pistor panem obtulit. Sensit eius auctoritatem mox ut cœpit administrare, Euerardus Tornacensis Castellanus, ut vocant, & altos suos spiritus, quos contra Ecclesię iurisdictionem attollebat, humili V Valtero submitit. Eius opera sunt, monasterium Monialium S. Victoris de V Vaesemunstre, iuxta Tenera-mondam: monasterium Dominarum in Pratis Tornacensibus: Monasterium Fratrum Minorum Tornaci: Beguinagium: Collegium Studiosorum, vulgò Bonorum puerorum: Collegium senum Presbyterorum, in quo Presbyteri senio & pastoralibus aut alijs Ecclesiasticis functionibus fatigati, sub honestissimâ sustentatione respirant. opus, quod meritò aliarum Diœcesium Episcopi sibi sumant imitandum. *V Valterus de Cruce* sicut decessoris nomen ita quoque tenuit pietatem. Testantur ornamenta magnæ æstimationis, quæ pro ampliando cultu Dei & eius domus decore reliquit. Aemulatus est eos *Johannes Buchianus*. Verè de numero eorum, qui dixerunt patri & matri, nescio vos: quando proprium parentem Ecclesię iurisdictionem turbantem, à fidelium communiōe excommunicationis ferro præcidit. meritò de eo dixeris, quod Moyses olim ad Leuitas, *Consecratis hodie manus vestras Domino, unusquisque* (in

Anno
1551.

Deut. 32

Leuit. 32

(in patre) & fratre, & filio. Huius generositatem æquavit aut veriùs superavit, qui secutus *Johannes Anghianus*, egregius defensor bonorum Ecclesiasticorum. quem ob multa in Ecclesiam merita, *Gregorius X.* transtulit ad cathedram Leodiensem. In quâ zelum suum non remisit, sed auxit: obediens voci dominicæ, qua ei dicebatur, *Esto fidelis usque ad mortem*. Nam constantiam suam etiam morte consignavit. mortuus in monasterio *Heylich-hemeinsi* Ordinis nostri *Præmonst.* postquam factio *Henrici* decessoris sui, ac ob indignam vitam amoti, eum violenter abreptum equo imposuerat. qui, tum ob sellæ arctitudinem, tum ob frequentes agitationes & concussiones, animam ei excussit. Vocat eum *Chapeauville*, virum pium & sanctum. Subrogatus ei fuerat in Sede *Tornacensi* *Philippus Mensius*. Sub quo videre fuit Ecclesiæ *Tornacensis* auctoritatem, quando non licuit Regi *Franciæ* *Tornaci* cudere auream monetam, nisi de eius consensu. Commendat eum *Aegidius Abbas Tornacen.* ab eruditione & prudentia. Quæ duo etiam in *Michaële VVaerenge* mio fuere. De quo idem *Aegidius*, defendit iura *Episcopatus sui*, plusquam cæteri prædecessores. Legavit *Episcopis* succelloribus domum à se *Parisijs* empram, quam *Collegium Tornacense* vocarunt. Non

Anno

1267.

Apo. 9.

Anno

1285

Tomo 2.

Chron.

Leod.

Anno

1274.

Philip-

pus à

pulsbro.

Anno

1282.

degeneravit, qui secutus est *Iohannes VVafonnius*. Cuius opus est, nobile S. Ludouici in Ecclesiâ Cathedrali facellum. Habuerunt eum Canonici Ardenburgenses sui Collegij fundatorem: quod per errorem quidam VVaerenghemio tribuerunt. Commendauit *Guidonem Boloniensem*, morum & conuersationis suauitas: quæ eum à Tornacensi in Sedem Cameracensem euexit; ac inde in S. E. R. Cardinalem, & Archiepiscopum Lugdunensem. Auxit eius tempore ciuitatem Tornacensem Deus nouâ benedictione, missis eò PP. Eremitis S. Augustini. Secutus est *Guilielmus Ventadour, affabilis, benignus, pius: Ecclesiam die ac nocte frequentans*. Venio ad *Andream Florentinum*, qui primùm Regi Franco à Consilijs, dein Episcopus Atrebatensis, postea Tornacensis, ac postremò Cardinalis tit. S. Sufannæ: vir fuit magnarum virtutum. Testis est mihi, magnus, quem in eum congersit S. A. cumulus dignitatum. Debent ei Tornacenses sui nominis in Italiâ celebritatem. neque enim magnus ille Episcopus, memoriam eorum Romam vocatus, & Cardinalis factus, deposuerat; sed ut eam restatam faceret, in Academiâ Paduanâ Collegium Iuris-consultorum ædificauit, quod S. Mariæ Tornacensis diceretur. Subrogatus ei fuit *Iohannes à Prato*, cuius regimen religiosum vocat

Abbas

Anno
1308.

Anno
1327.
Abbas
Ægid.
Anno
1334.

Anno
1343.

Abbas Aegidius . Habuisse eum in Dei-param adfectum singularem declarant, quæ de Missa quotidianâ ad altare nomini eius dedicatum faciendâ, laudibus solemniter canendis, in Sabbathis ac vigilijs festorum eiusdem Dei-paræ piè decreuit. *Petrum Forrestam* prætereo, quia vix vlllo tempore in Cathedra Tornacensi sedit, mox vocatus ad Episcopatum Parisiensem, ac deinde Archiepiscopatum Rothomagensem. Venio ad *Petrum Arbosum*. Hic quæ pro cultu & honore Dei-paræ Iohannes à prato decreuerat, additis ^{Anno 1350.} nouis institutionibus, auxit. Fuit que erga Clerum suum munificus, donatis ei M. CCC. florenis aureis, vt suppeteret pecunia, qua per hebdomadas singulas Clericis beneficiarijs sua stipédia redderentur, nec vltra cogerentur illud in anni exitum expectare. Ecclesiam S. Donatiani Brugis auxit vnâ præbendâ. Carthusianorum monasterium iuxta Toanacum ita ampliter dotauit, vt aliqui eum loci illius vocent fundatorem. Arbosij ciuitate sibi natali Collegium 12. Canoniorum erexit. *Vir laudatæ vitæ* (inquit Meyerus) *plurimumque ædium sacrarum auctor*. Et licet post eius in cælum decessum Ecclesiam Tornacensem turbarint, primùm Schisma Ecclesiæ, deinde Regum Franciæ & Ducum Burgundiæ dissidia, ac denique exortæ hæreses:

hæreses : nunquam tamen passus est Deus in Ecclesia Tornacensi deesse Episcopum excellentem; ut videatur ad eam quoque pertinere illud Sa-

Pron 51

*Anno
1378.*

pientis, *Non extinguetur in nocte lucerna eius*. Fuit in illis turbis electus *Petrus d' Auxy*. Eiusque probitati sufficiens testimonium Tornacenses dederunt, quando in eius læto introitu, exulibus omnibus, anno toto, ciuitatem permiserunt. Subrogatus est

*Anno
1390.*

ei defuncto *Ludovicus Trimoullius*: cuius tempora ob Ecclesiæ schisma fuere turbulentissima, nec schismate sublato cessauit quassatio. subiit aliud non minùs malum, odium plusquam Vatinianū inter Aurelianensem & Burgundum; infinitarum calamitatum, tam Franciæ quam Flandris, & Tornacesio (nec enim illud tunc sub Flandris erat sed prouincia libera) seminarium. Vnde non poterant magna ingenia magnum aliquid conari, aut saltem non plus quam conari; ob iniquitatem temporum. Secesserat hac de causa bonus ille

*Anno
1418.*

Episcopus Parisios, vbi & mortuus est. Successit ei *Iohannes de Thoisy*. Vir magni consilij, atque ea de causa Ducibus Burgundiæ charus, cuius opera in rebus publicis & maximè arduis vsi. Vnde fecit eum Philippus Bonus sibi Cancellarium ac sui Consilij Præsidem. Rariùs licuit ei Tornaci agere, ob continuas turbulenti vulgi seditiones & dissidia.

dissidia. Legauit Ecclesiæ suæ statuam Dei paræ
 argenteam, pondere 18. marc. atque magni pre-
 cij ex panno aureo Pluuiale. Eo defuncto adflixit
 Ecclesiam Tornacensem noua plaga. Francus
 nominabat successorem *Iohannem de Haricourt*, E-
 piscopum Ambianensem, Burgundus contra *Ni-
 colaum Cheuerot*, sibi à consilijs, & Archidiaconum
 in Ecclesia Rothomagensi. Eugenius Papa IIII.
 ratam habuit Regis Franciæ nominationem.
 Vndè Haricourtius accepta Pontificis confirma-
 tione, inijt Episcopatus Tornacensis possessio-
 nem. Displicuit hoc Burgundo: vndè quidquid ^{Anno}
 possessionum mensa Episcopalis extra Torna- ^{1433.}
 cum in ditionibus Ducis habebat, fisco applica-
 tum. Coëgerunt hæc Haricourtium Tornaci se
 continere, ac tenuiter viuere: virum alioquin bo-
 num, & ob virtutes Tornacensibus gratum.
 Tandem euectus in Archiepiscopum Narbonen-
 sem, celsit *Cheuerotio*. Fuit hic Duci Burgundiæ à ^{Anno}
 consilijs, & magnæ apud eum æstimationis: ho- ^{1437.}
 noratus ab eo nobili legatione, qua nomine Prin-
 cipis sui, Duci Aurelianensi societatem Ordinis
Aurei Velleris præsentauit. Fuerunt per eum reli-
 quia S. Piatî Tornacensium Apostoli, Seclinio
 Tornacum translata, sollemni pompa, ac sum-
 ma Cleri populique religione. Fuit in Ecclesiam
 *** munificus,

munificus, quæ ex eius donatione habuit Statuam argenteam S. Iohannis Apost. pondere 22. marc. Quinque cappas pluuiiales, Casulam, Dalmaticas duas; omnes ex panno aureo: Crucem magni precij. Auxit præterea nouo ædificio Palatium Episcopale. Denique legauit Episcopo successori (certâ tamen conditione) domum, quam de suo Insulis ædificarat.

Anno
1461.

Fuit hic *Guilmus Fillastrius*, repugnante licet Gallo, & conante Ecclesiæ Tornacensi præficere Cardinalem Constantiensem. Subijt Fillastrius initio sui Episcopatus honorificam legationem ad Pium II. impetraturus relaxationem voti, quod de personali contra Turcam profectioe Dux Burgundiæ fecerat. Interfuit quoque sollemnitati *Aurei Velleris*, quam, defuncto patre, Brugis habuit Carolus Burgundus. In quâ, tamquam Ordinis illius Cancellarius, pro concione docuit causas, ob quas hic ordo institutus. & breuiter eas exprimit Philippi Boni, qui instituit, epitaphium.

Philip-
pus Bo-
nus.

*Tuta à nobilibus quo Ecclesia firmior esset,
Nobilis inuentus Velleris ordo mihi est*

Anno
1474.

Habuit Fillastrius successorem *Ferricum Cluniacensem*. Qui pertæsus calamitatum, quæ mortem Caroli Pugnacis secutæ sunt, secessit Romam; meruitque virtutibus suis à Sixto IV. in Collegium Cardi-

Cardi-

Cardinalium adoptari. Non fuit tamen oblitus Ecclesiæ suæ. Donauit ei (auctore Gazæo) statuam Dei-paræ argenteam deauratam & gemmis diuitem, pōdere 80. marc. Addidit prætereà, Cap-pam pluuialem, Planetam, Tunicas siue Dalma-ticas, altaris anti-pendium; singula ex telâ filis au-reis contextâ.

Post mortem huius, caruit Ecclesia Tornacen-sis præsentia sui Pastoris annis pluribus, eò quòd collatio eis facta, qui degebant Romæ: per vica-rios suffraganeos Episcopatum suum administrâ-tes. Fuerunt hi duo, *Johannes Monisæart*, & *Antoniot-tas Palamicinus* Cardinalis, tit. S. Anast. qui, curante Philippo Austriaco, & consentiente Pontifice, E-piscopatum resignauit *Petro Kuickio*, Abbati S. A-mandi, sed non licuit huic, Tornacum accedere, quòd Francus alium intrusisset: sed egit ijs parti-bus suæ Diœcesis, quæ Austriaco parebant. Do-nec tandem inter *Kuickium* & *Carolus de Hautbois* est concordatum, cœpitque *Carolus* sedere anno Domini M. D. VI. Pietatem suam testatam fecit Anno
1506. institutione Missæ sollemnis in memoriam Ven. Sacramenti, celebrandæ prima feria quinta singu-lorum mensium. Item, institutione Missæ quoti-dianæ in sacello Deiparæ, quod dicitur S. Mariæ Flandrorum. Sollicitudinem verò suam pro pace

*** 2

Ecclesiæ

Anno
1513.

Ecclesiæ sibi creditæ declarauit, quando ei de successore per resignationem maturè prouidit. Experimento enim didicerat quantum incommodorum Ecclesia illa, in noua, Episcoporum electione pertulerat, ob Principum dissidia. Successit ergo ei per legitimam resignationem *Ludovicus Guiltartius*, qui & ipse mox resignauit in *Carolus de Croy*. Huic debet Ecclesia Tornacensis istud beneficij quod in ea administranda elegerit sibi Vicarium, egregium & insignis zeli. Croyus enim iuuenis erat quando in Episcopum euectus. Vnde aliquamdiu in Italia, præsertim Romæ hæsit. Ac reuersus in Belgium, in monasterijs, quæ sibi commendata administrabat, frequentius morabatur; gubernante interim Episcopatum Tornacensem in qualitate Vicarij generalis *Guilberto D'Oignies*, qui & ei successit. Homo fuit in ea tēpora natus, quando se diffundens hæresis, Ecclesiæ Catholicæ visa est minari exterminium. Sed minari tantum, quia nec *portæ inferi praualebunt aduersus eam*. Porro in Guilberto, non tantum generis nobilitas, & illustris tam pace quam bello progenies: sed, quod suprâ hæc omnia, animus longè supra vulgum, & qui nisi magna cogitaret. Ac quia disciplinæ Ecclesiasticæ neruus est Canonum obseruantia, administrationem suam ab executione Decretorum Cōcilij

Anno
1565.

cilij Tridentini orditus est. Vfus in re difficillimâ
 prudentissimo confilio, quando in Clerum adle-
 git *viros potentes & timentes Deum, in quibus erat veri-* Exod. 18
tas, & qui oderant auaritiâ. Adfectum suum in
 Dei-param declarauit, quando, quod aliqui de-
 cessorum suorum de canendis certis diebus ad al-
 tare eius laudibus piè decreuerant, id ipse per sin-
 gulos dies fieri instituit. Ex eius quoque Decreto
 festum nominis IESV, quod Clemens vii. appro-
 barat, cœpit in Ecclesiâ Tornacensi celebrari.
 Non potuit tamen (Christo dormiēte in nauicu-
 lâ, & tempestates non duraturas dissimulante) hæ-
 reticorum rabiem peruincere; sed passæ sunt Ci-
 uitatis Tornacensis Ecclesiæ, sicut & pleræque
 Belgij, quod phanaticus Iconoclastarum furor
 dictabat. Compensauit nihilominus aliquo vsque
 boni Episcopi munificentia hanc iacturam, do-
 natis Ecclesiæ magni precij ornamentis. Non se-
 gnior eo fuit *Petrus Pintaflorus*, quamuis ætate iam Anno
 fatifcente ad onus hoc adsumptus. Fuit admini- 1571.
 stratio eius difficillima & plena molestiarum ob-
 turbas Belgicas. Ac licet viderentur res Tornacen-
 ses tendere in interitum, nunquam tamen bonus
 Pastor ciuitatem deseruit. Conatus est, quauis viâ,
 suprâ ætatis ferè vires, ciuem catholicum ad pieta-
 tem excitare. Deditque ille memorabile satis, eius

*** 3 hoc

hoc indicium : quādo pro conciliandā sibi è cœlo misericordiâ, Deo & Dei paræ fascem cereorū in se globatim reflexorum obtulit, ea longitudine, quā ciuitatis ambitum æquaret. Erant eius tempore exactioſum onera grauiā, ita vt coactus fuerit Episcopus, toto medio anno, per hebdomadas singulas, centum libras Paris. muniendæ ciuitati pendere. Taceo annonæ caritatem, & innumera dispendia, quæ bellis ciuilibus & intestinis nemo non sentit. Nunquam tamen consueta eleemosynas remisit; quamuis in eis esset largissimus. Addidit & pia legata. Prouentus nimirum, ex quibus institutæ bursæ, vt vocant, alendis quatuor studiosis, in Theologia, Philosophia, aut Iure. Parem prouentum legauit quatuor pauperibus mechanicis, vt eo iuuarentur, donec artem discerent. Parem item, in annuas communes eleemosynas. Successorem habuit *Maximilianum Morillon*. Virum magnæ prudentiæ & experientiæ diu exercitata; qui adflictæ & turbatæ Belgicæ, suo consilio frequenter utilis fuit. Secutus est eum *Iohannes Vendenillus*. In quo hæreo: neq; enim pullus aquilæ ego sum, vt aspiciam in hunc solem. Reuera enim, *quasi sol refulgens, sic iste refulsit in templo Dei*. Dicā tamen quæ potuero. Ac primū, eminuit in eo eruditio. Ob hanc, Rex Catholicus, eum Louanio in

Anno
1583.

Anno
15.

Eccli. 50.

in Academiam Duacensem à se recens erectam, vocavit: daturum lectioni Iuris principium & facem. Dum agit in hac functione, ob fidem Deo & Regi suo inuolabiliter seruata, persecutionem & exilium passus. Quæ magnus hic vir non dispendia æstimauit, sed lucra. Adlectus deinde est in Regis consilium priuatum. In quo, nemo eo, publico bono consuluit incorruptius: nemo Regem de negotijs Belgicæ instruxit syncerius. Hanc ob causam, adsumpta ei est profectio tum Romam ad suam Sanctitatem, tum in Hispanias ad Regem Catholicum.

Euecto denique in Episcopatum virtutes adcreuerunt cum dignitate. Ac primùm, vt iuxta Apostolum, *iudicium inciperet à domo Dei*, habitâ Synodo, Parochis discipulis, aut ignaris, aut alia ex causa ad pastorale munus ineptis, suasit spontè cedere. si non facerent, amouit inuitos. Visitauit Diocesim diligentissimè; ac primo administrationis suę anno, Sacramentum Confirmationis contulit personis ad millia sexaginta: viris octogenarijs aut etiam nonagenarijs flentibus præ gaudio, quòd in Parochiâ suâ Episcopum viderent, quem ab hominum memoria nemo ibi viderat. Eo monente & curante, erectum Collegium Patribus Societatis, Insulis: Seminaria Pastorum
tam

tam Louanij quam Duaci per Regem Catholicum: Collegia exteris nationibus, præsertim Anglis, Scotis, Hibernis, per eundem. Mensa fuit parcissimâ, cum esset in pauperes profusissimus. Domum cum horto, quam præclaræ mem. Episcopus d' Ognies legauerat successoribus, donauit PP. Capucinis, fundando ibi monasterio. Ieiunabat ferijs sextis anno toto: in Aduentu ter per hebdomadam. Et cùm plures soleant diem anniuersariam suæ consecrationis, festiuo conuiuio celebrare; hoc ipse non fecit, sed diem præcedentem in ieiunio ac alijs pietatis exercitijs transigebat. Quod ipsum faciebat in vigiliâ Circumcisionis & Epiphaniæ: quia altero illorum festorum sacerdos ordinatus, altero primitias Deo obtulisset. Existens Episcopus bis profectus est Romam, licet ætate iam prouectâ; acturus cùm sua Sâctitate nõ tantùm pro suæ Dicecesis utilitate, sed totius Ecclesiæ Catholicæ. Nulli in palatio eius tapetes, nulla aula. Parietes ornabant, aut Tabulæ Geographicae, aut inscriptæ selectiores sententiæ. Qualis ista ex Tridentino, *Sit Episcopi suppellex & mensa modesta, victus frugalis.* Equos non aluit nisi tres. Canes nullos. Atque vt conditionis humanæ iugiter recordaretur, habebat in secretiore suo cubiculo appensa nomina amicorum & familiarium vitâ functorum.

functorum. Quæ intuens, tacitus sibi loquebatur.
Vixerunt illi, *Vendeuills*, vixerunt, & abierunt; abi-
bis & ipse quoque,

Sic nihil hic orbis quod perennet possidet.

Et abiuit. Imò non abiuit:

Nunc magnus celo, magnus ut ante solo.

Successit ei in administratione *Ludovicus Barlai-
montius* Archiepiscopus Cameracensis, quem
D. de Balaigni, à sua ciuitate, occupato nomine
Gallorum Cameraco, cogebat exulare.

Postquam verò sedi suæ restitutus est, nomi-
navit Rex Catholicus in Episcopum Tornacen-
censem *Michaëlem d'Esne*, Dominum de Beten-
court. Fuit eius salubris constitutio, edita de con-
silio Tuæ R. P. ac RR. DD. Capitularium, quâ
iniunctum singulis Concionatoribus, è suggestu
populum monere, de frequentandâ Ecclesia sua
Parochiali: obligari enim quemlibet in ea audire
verbum Dei, si commodè potest. Quam consti-
tutionem optarem vbiq; esse in viridi obseruan-
tia. Præter cæteras virtutes, quæ in Michaële plu-
res fuere, hoc habuit eximium; quòd Ecclesiæ suæ
beneficia & officia viris commisit laudatissimis, à
quo proposito, non eum priuatus amor, non fa-
uor sanguinis, non importunitates nobilium, non
metus potentium, vnquam potuerunt abducere.

De

Anno
1597.

Anno
1613.

4. Sept.

De Reuerendissimo Episcopo, qui iam feliciter præsi-
det, nihil dico; ne impingam in legem Sapientis,
quâ mihi dicitur, *non laudes hominem in vitâ suâ*. Nô
deerunt, qui eum laudent post mortem, magnifi-
cent post consummationem. Et si verum est, quia

Fortes creantur fortibus,

nihil nisi magnum spirare potest auitus ille *Raf-
senghemiorum* vigor.

Texui R. Pater, ferè omnium Episcoporum
Tornacensium seriem, ac summatim delibavi
quædam de eorum factis. Secutus fui, tum histo-
riam R. D. Iohannis Cognati Tornacensis Cano-
nici, tum R. D. Guilielmi Gazæ Canonici Aë-
riensis. Hic autem mihi finis fuit, ad oculum
monstrare, nullum ferè in Ecclesia Tornacensi se-
disse Episcopum, qui non aut omnibus virtuti-
bus, aut pluribus, aut saltem aliquibus emineret:
deinde, à veritate non adulatione me suprâ dixif-
se, semper in ea Ecclesia fuisse qui priscos illos E-
piscopos referrent. Fateor, fuerunt duo vel tres re-
probi: sed in ijs quoque eluxit diuinę prouidentię
erga Ecclesiam Tornacensem cura, quando ne-
mo eorum permissus est durare. Fuit Theodorus
in ipsa adhuc illius Ecclesię infantia, superbus, tu-
midus, ambitiosus: sed mox fulmine percussus
abiit in fauillam. docens illo suo interitu, quàm
malè

*Circa
annus
Domini
684.*

malè non audierat sibi dici, *Quid superbis terra & cinis?* Fuit Fulcharius simoniacus, vitæ flagitiosæ, ^{Arta 974} & substantiæ Ecclesiasticæ dissipator. Sed non toleravit Dei para, patrimonium suum in ganeo- nes & adutores abliguriri. Apparuit ei ruptâ veste, pallsis capillis, ac facie miserabili; accusans apud filium Fulcharium, de infinitis in se iniurijs. Cumque ille vellet excusare, & diceret: nihil contumeliosum se vnquam in Dei matrem cogitasse; Fecisti, inquit illa. Toties mihi per contumeliam vestem lacerans, quoties possessiones seruorum meorum luxuriosè dissipasti. Qui mox morbo correptus, & à vermibus corrosus toto corpore escaturientibus, miserè interijt. *Magnum exemplum* ^{anno 1193.} *puniti ambitus & simoniæ.* Fuit præterea Robertus Præpositus Aëriensis, Ecclesiæ Tornacensis administrator. Et quidem laudat eum Gazæus, ac imaginarias eius virtutes refert vt veras. Sed magis credendum est Antonino & Hannoniæ analibus, quos refert R. D. Iohannes Cognatus, ex quorum testimonio, Robertus pravi ingenij fuit, qui non tantùm simoniacis largitionibus, sed & magicis artibus fauorem Principum sibi conciliarit; qui eum in tot dignitatum fastigia euexerint. Et sanè virós principes, pluribus simul beneficijs Ecclesiasticis gaudere non tantum tolerabile est,

**** 2

est,

est, sed & quandoque consultum: at Robertum hunc fecisse, hominē plebeium ac è terra natum, euidenter ambitiosum est. Et, quod mireris, non legitur hic tot beneficiorum helluo, aut in subsidia pauperum, aut in stipendia Clericorum, aut in solatia Monachorum, aut in Ecclesiarum ornatum aliquid legasse vel instituisse; cū fuerit Præpositus Aëriensis, Præpositus S. Donatiani Brugis ac Flandriæ Cancellarius, Præpositus Audomarensis, Præpositus S. Amati Duaci, Thesaurarius Turonensis, Administrator Episcopatus Tornacensis & Atrebatensis, designatus Episcopus Cameracensis. Cuius Ecclesiæ possessionem dum cogitat inire, *ab eodem suo patrono & demone familiari deceptus, procurante quodam nobilimilite (Iacobo Auesnenti) à ribaldis occisus est.* nec enim frustra scriptum est, *quod laus impiorum breuis sit & gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Sed excutio manus meas ab hoc cæno, & venio ad alia Ecclesiæ Tornacensis decora.

Anton. hist. p. 2. tit. 17. c. 9 §. 3. Job 20.

Si enim habuit cælum illud Soles suos, habuit & Sidera & si ibi fuerunt Patres, *virī misericordiæ;* fuerunt & filij, *quorum pietates non defuerunt.* Atque ex copiosâ virorum illustrium congerie, primū statuo *Odonem*, Scholasticum Ecclesiæ Tornacensis, non Aurelianensis, quod per inaduertentiam scripsit

scripsit Valerius Andreas. Fuit hic monasterio S. Martini restaurato primus Abbas datus per Ratbonem Episcopum; ac inde in Episcopum Cameracensem vocatus est. Coactus tamen exulare, quòd nollet inuestituram per anulum & virgam ab Henrico IV. Imp. accipere, *ac laicis ius sacerdotale substernere*. Testantur eius eruditionem libri per eum editi, qui & hodie extant. Habuit ex Canonicis sibi fratribus & discipulis plures sui propositi sectatores: qui primùm sub eius disciplinâ formati, deinde etiam alijs præesse meruerunt. Ex his fuit Amandus Abbas & reformator Marchianensis, Valterus Abbas S. Martini Catalauni, & alij. Nec prætereundus mihi *Alulphus* est, qui & ipse è Clerico Tornacensi, sub magisterio Odonis, institutum monasticum amplexatus est. In quo præter eruditionem & studium accuratum, fuit quoque rari exempli constantia. Quid enim non tentavit pater, quo eum ab hoc sancto proposito reuocaret? minatus est? sed irrisit: inflixit verbera? tolerauit: calcavit pedibus? at ipse animo, ipsum qui calcabat: abduxit vi, vinculisque innoxuit? sed nouus hic Sampson, *rupit vincula quasi fila telarum, cãtanque, Dirupisti Domine vincula mea*, in monasterium reuolauit. Et vis scire spectaculi huius catastrophem? Ipse pater, qui filium monachum

**** 3

nachum

Aertull.
de habit.
mul.
Zuseb in
Chron.
anno
1145.

nachum persequebatur, monachus effectus est. Extant istius Alulphi, elegantia ex D. Gregorio in Nouum Testamentum collectanea. Non fuit eo inferior Canonicus *Henricus*, alter Tornacensibus Esdras. Nam vt ille (loquor de Esdra, ex probabili opinione) *omne instrumentum Iudaica litteraturæ reparauit*, ac *diuinas Scripturas memoriter reddidit*: ita *Henricus* deperditam, communi illo quod Noortmanni excitarāt totius ferè Occidentis incendio, historiam memoriter reddidit, ac diuinitus inspiratus reparauit. Ex cuius testimonio prætereà habemus, *Gerardum* Ecclesiæ Tornacensis Eleemosynarium, inter Sanctos esse censendum: neque enim si Sanctus non esset, cum SS. Eleutherio, Eligio, Achario, apparuisset. Addo huic *Henrico* *Guerricum* Igniacensem, ex Tornacensi Scholastico Igniaci Abbatem. Fuit (inquit Trithemius) *ingenio facilis, eloquio dulcis & compositus*. Iungo his *Henricum* cognomento *Gandensem*, Ecclesiæ Tornacensis Archidiaconum, & Tornaci (vt est vero similis) natum. Nec enim quidquam contrà probat, quod Gandensis dictus sit: non magis (si licet

magnis componere parua)

quàm si quis contendat *Carolus V.* non Gandani sed in *Austriâ* natum, quod dictus sit *Carolus Austriacus*.

DEDICATORIA.

31

Austriacus. Fuit porrò Henricus à doctrinâ ita ce-
bris, vt Doct̃or sollemnis passim vocaretur. Et
quia scientia, si sola est, inflat; iunxit ei ædifican-
tem charitatem: & fuit eius opus maior pars Be-
guinagij Tornaci. Nec ipse solus in eâ liberalitate.
Audeo enim dicere, abundare quidem Tornacum
pijs locis: esse in eo tam virorum quàm mulie-
rum Monasteria, Nosocomia, Xenodochia, Or-
phanotrophia, Gerontocomia, Pædotrophia, Cœ-
notrophia. Sed horum omnium nescio an ali-
quod sit, quod ab aliquo Ecclesiæ Tornacensis
alumno, non sit aut fundatum, aut dotatum. Mo-
nasterium S. Martini primus fundauit Episcopus
Eligius, ac restaurare iuuit Episcopus Ratbodus.
Ecclesiã S. Medardi Canonici Tornacenses cesse-
runt ijs Religiosis, qui vsque hodie S. Medardi
dicuntur. Patres Minoritæ sui monasterij aucto-
rem habuerunt VValterum Maruisensem, vt
dixi: Patres Capucini VVendeuillium: Patres So-
cietatis sui Collegij initium & progressum debent
Iohanni Liebartio, Tornacensi Canonico & Can-
cellario. Nosocomium maius S. Mariæ Marcel-
lus & Godulphus Canonici Tornacenses insti-
tuerunt: Simon du Portail Xenodochium S. Eleu-
therij: Laurentius ab Hollandia domum Cæco-
rum & Herniosorum: Iacobus Laurentij S. An-
dræ

dreæ Gerontocomium. Orphanotrophium dota-
uit Iohannes Liebartius. Nec silebo præclaros e-
ruditione & eloquentiâ nostro sæculo viros , D.
Cotereau , & D. Coretum : quorum ille quid
non fecit, quando Tornacum turbarant hæreti-
ci, & rebellium miles occuparat , vt Nouatores
coërceret, Catholicos concionibus firmaret, ac
ciues Regi suo conciliaret? Coretus verò nihilo
segnior, siue religio esset propugnanda, siue hære-
sis expugnanda, siue politicismo detrahenda lar-
ua, siue mores emendandi. Neuter vel mortuus
desijt publico prodesse; primus Concionibus, al-
ter edito Anti-politico. Addo his Dionysium
Villerium, virum omnis antiquitatis guarum, at-
que ob id magno Lipsio familiarem; ac litteris
eius orbi notum. Plures taceo, quos spero etiam-
num viuere, à quorum laudibus Sapientis lege iu-
beor abstinere. Dissimulo quoque spectatam
Cleri illius in suam Ecclesiam religionem: me e-
nim tacente lapides loquantur, & quæ quisque
pro priuato suo in Dei cultum adfectu, fieri cu-
rauit. Frequentia sacella, columnæ, statuæ; ex
lapide pario, porphyretico, marmore. Addo in-
gentia candelabra, & coronas æreas: ex quibus tot
radiant luminaria vt noctem conuertant in
diem,

Et ipsa

Uipsa dies caelesti illustris honore

Plus micet, innumeris lucem geminata lucernis.

Prætereo amplissimam eiusdem Cleri congregati faciem; in quâ gravitas honesta, & diligentia attonita, & cura sollicita, & adlectio explorata, & communicatio deliberata, & promotio emerita, & subiectio religiosa, & apparitio deuota, & processio modesta, & Ecclesia unita, & Dei omnia. Legati Pyrrhi Regis Capitolium ingressi obstupuerunt ad aspectum Romanorum Senatorum: ac Regi suo retulerunt, tot ibi sibi vivos Reges, quot Senatores. Sanè aliquid tale accidit intuentibus Ecclesiæ Tornacensis chorum. Tantus ibi in confessibus ordo, in vultibus disciplina, in incessibus verecundia, in ceremonijs maiestas. Nihil enim videre est in hâc Sulamite nisi choros *Castrorum*.

Taceo innumera & annua subsidia, studiosis tenuioribus sustentandis destinata; Tornaci, Louanij, Duaci, & alibi. Nec possit quis exprimere, quot illustria ingenia debeat Clero Tornacensi Respublica Christiana; quæ generosorum spirituum suffocatrix pauperies, coëgisset sub modio delitescere, nisi hic pecuniâ & alijs medijs iuuisset. Nihil dicam, Reuerende Pater, de tuâ liberalitate, Tornaci, Louanij, Duaci, publicè notâ; nihil, inquam, dicam. Expertus enim sum, te ad tuas lau-

des

des non tantum erubescere, sed & indignari. Hoc tamen non fateri non possum, me eam abunde sensisse, ac ei debere, omne ferè quod didici. Unde in testimonium grati animi, nomini tuo hunc meum laborem inscribo: sperans Te eo anim & vultus candore eum accepturum, quo semper me fouisti. Vale Reuerende in Christo Pater ac Domine. Deum rogo, vt Te Ecclesiæ suæ diu seruet incolumem, donetque Tibi benedictionem ASER, vt sit, sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua. Ex monasterio S. Mariæ de Tongerlo, 6. Aprilis, 1626.

*Tua Reuerenda in Christo Paternitatis
humilis in Christo Seruus*

F. Laurentius Landtmeter.

INDEX